

Toch heeft 'den Heere behaagd, dat we iets ontrent dat wegschijnend leven zullen weten.

En dat niet enkel uit het woord, dat van Hem bevaard is, toen Hij, als knaap van twaalf jaren, zichzelve heeft leeren kennen als Zoon des Vaders daar in den tempel te Jeruzalem.

Maar ook uit wat men te Nazareth van Hem mompelt als Hij daar in de synagoge is opgetreden en heeft gezegd: Aleden is deze Schrift in uwe ooren vervuld!

Ze werden daar in Nazareth aan Hem geërgerd.

Ze hebben zich aan Hem gestooten en daarom Hem weggestooten uit hun leven.

Indien Hij maar uit een vreemde wereld, gelijk Johannes de Dooper uit de woestijnwereld, tot hen was gekomen!

Hun verwondering over Zijn woord en werk zou, naar den mensch gesproken, het langer hebben uitgehouden.

Nu sloeg die verwondering al aanstonds om in ergernis.

Hij kwam uit hun eigen wereld.

Ze noemen den naam van Jozef, dien ze voor Zijn vader hebben gehouden. Ze noemen den naam van Maria, Zijn moeder. Ze noemen Zijn broeders en zusters op, Jakobus en Joses en Judas en Simon. Ze kennen Hem als den zoon des timmermans. Ja sterker nog: „Is deze niet de timmerman?"

* * *

In dat schimpwoord van de Nazareners heeft het den Heiligen Geest behaagd ons voor een enkel oogenblik weg te schuiven het gordijn, dat het verborgen Middelaarsleven van onzen Heiland voor ons heeft verhuld.

Hij heeft als knaap, als jongeling, als jonge man in het huis van Jozef en Maria ons alledaagsche, menselijke leven meegedeeld.

Ge moogt Hem u vrijelijk voorstellen in de werkplaats, met het schootsvel voor, gelijk Hij daar heeft geschaafd en gezagd en de nagels in het hout heeft gedreven.

Zoo hebben de Nazareners Hem gekend.

Zoo heeft Hij onder hen geleefd.

Hij heeft zich niet geschaamd hun in alles gelijk te worden.

Hij heeft in hun arbeid meegearbeid.

En toen hebben zij zich straks aan Hem geërgerd. Want ze hebben wel een Messias verwacht. Maar niet zulk een Messias. Ze hadden zich een eigen Messias gedroomd. En toen de Messias kwam, zoo heel gewoon, de timmerman van Nazareth, heel niet beantwoordend aan hun droomenideaal, hebben ze zich aan Hem gestooten. En Hem weggestooten.

Er is in onze goedbedoelde aarzeling om van Jezus menschelek leven te spreken en dat menschelek leven in te denken, een groot gevaar.

Dit gevaar, dat ook wij ons aan Hem ergeren.

En dat ook wij Hem wegstooten.

* * *

Maar zoo kwam Hij. Zoo is Hij onze Middelaar geweest. Zoo is Hij nog onze Middelaar.

Als twaalfjarige knaap is Hij zich bewust te moeten zijn in de dingen Zijns Vaders.

Bij Zijn openlijk optreden als Messias zegt Hij keer op keer te moeten werken de werken desgenen, die Hem gezonden heeft. Mijn spijze is, dat Ik doe den wil desgenen, die Mij gezonden heeft en Zijn werk volbrengt.

En toen Hij op het punt stond van deze aarde te scheiden, vlak vóór Zijn groote lijdenswerk, dat alle voorafgaand werk in bloed zou bekronen, kon Hij met vrijmoedigheid uitzeggen, wat geen enkel sterveling Hem ooit zal kunnen nazeggen: „Vader, Ik heb U verheerlijkt. Ik heb voleindigd het werk, dat Gij Mij gegeven hebt te doen”.

Tot die dingen des Vaders, waarin Hij moest zijn... tot dat werk des Vaders, dat Hij heeft voleindigd, heeft in de verborgen stilte van Zijn Messiasleven, achttien jaren lang, in de werkplaats van Nazareth behoort de alledaagsche timmermansarbeid.

Laat het ons niet ergeren, gelijk het de Nazareners geërgerd heeft.

Als we er ons aan stooten, stooten we Hem weg.

* * *

We mogen niet zeggen, dat het indenken van dit timmermansleven onzen Heiland neerhaalt.

We mogen ons wel tot aanbiddens toe verwonderen, dat onze Heiland, Zoon van God, God uit God en Licht uit Licht, zich zoo diep heeft willen vernederen tot dat Hij ook onzen dagelijkschen arbeid, den handenarbeid vond.

Elke zelfvernederen van onzen Heiland heeft ten doel ons vernederd leven op te heffen.

Juist in deze vrijwillige zelfvernederen als menschenzoon in den timmermanswinkel van Nazareth, heeft Jezus onzen handenarbeid in het zweet des aanschijns willen heiligen.

Hij nam dien arbeid op. Hij maakte die alledaagsche bezigheden, dat kloven, hakken, zagen, schaven, tot dingen Zijns Vaders, tot werken desgenen, die Hem gezonden heeft.

Hier is het oordeel over onze hedendaagsche levenswaardering, welke, neen niet theoretisch maar toch al te vaak practisch, den handenarbeid voor minderwaardig rekent.

Hier komt Jezus, de Zoon van God, naast ons staan aan de werkbank en als het zweet van het voorhoofd druipt, zegt Hij tot Zijn discipel: „de dingen Mijns Vaders, het werk van Mijn Zender, uw goddelijk beroep!”

Gelukkig, als we niet enkel in de kerk maar ook in ons werk Zijn stem mogen verstaan!

G. R. K.

KERKELIJK LEVEN.

Het geschil tusschen onze Amerikaansche broederen.

II.

In ons bleefend artikel betoogden wij, dat het geschil tusschen onze Amerikaansche broederen in zake de Algemeene Genade nog niet is beslecht. Intendeel komt men al feller tegenover elkander te staan. Maar tot een communis opinio heeft dit nog niet geleid. De hoop is bij een gevestigd op een beslissing van de komende Synode.

Daarover spraken wij den wensch uit, dat die Synode geen materiele beslissing zal nemen, doch alleen een formele. Dat zij niet zal vaststellen: zoo staat het met deze zaak, maar dat zij aan een Commissie zal opdragen dit vraagstuk in studie te nemen.

Als ik nu eerst het boek van de predikanten Danhof en Hoeksema bespreek, wil ik er nog even aan herinneren, dat ik er niet aan denken kan in deze artikelen den inhoud van dit boek enigszins compleet voor onze lezers uiteen te zetten, nog minder mijn instemming te betuigen met treffende opmerkingen of kritiek uit te brengen op m.i. bedenkelijke redeneeringen. Als ik van al de uitroepsteekens, vraagteekens, kruisjes, waarmee ik den rand versierde of liever ontsierde, het mijne zeggen wou, zou ik zeker een boek moeten schrijven, driemaal zoo dik als dit is.

Wanneer ik onzen lezers een eenigszins juist inzicht mag geven in dit werk en daarbij mijn indrukken hun mag mededeelen, ben ik reeds dankbaar.

Toen ik dit boek gesloten had en mij rekenschap gaf van mijn gevoelen daaromtrent, kwam het eerst bij mij boven een zeker gevoel van spijt.

Ongetwijfeld hebben de schrijvers van dit boek het niet zoo kwaad gemeend, maar hun toon doet niet zoo welvuldig aan, als men in een dispuut over zoo ernstige zaak wel wenschen zou.

Die toon is van zekere hoogheid niet vrij te pleiten. Niet vergeten mag worden, dat zij zoo nu en dan ook aan hun bescheidenheid uiting geven. Maar deze betugingen worden toch ver overtroffen door den geest, waarin het geheel is geschreven. Te veel schrijven zij in trimfantelijken toonaard, alsof zij op die manier anderen hun triumf wilden suggereren. Nu kunnen zij voor zichzelf wel meenen, dat hun overwinning verzekerd is. Maar zoolang zij dit meenen, zijn ze nog niet tot de zoo noodige zelfbezinning gekomen. Wie acht, dat hij in een kwestie als deze gelijk heeft, zal bij kalm nadenken heel anders te werk gaan. Meer schuchter, om zoo mogelijk voet voor voet terrein te veroveren. Want deze taak hebben de genoemde broederen te verrichten. Niet alleen toch wordt hun gevoelen hier te lande niet gedeeld, zij laten zelf doorschemeren, dat onder de leidende mannen in Amerika veel meer tegenstanders dan voorstanders van hun opinie gevonden worden. In zulk een positie is het altijd verstandiger rustig en overtuigd voort te arbeiden. Nooit mag men een houding aannemen, die naar buiten den indruk wekt: wij weten het. Dan speelt men gevaarlijk spel. Want of men prikkelt zijn tegenstanders en verwijderd hen verder van zich dan ooit, of men wekt hun spothust op. Beide zijn te betreuen. Als men verpeweg het grootste deel zijner broederen tegenover zich vindt, mag men zich wel gedurig afvragen: maar zou het niet kunnen zijn, dat ik mij vergis. En dat stemt vanzelf tot grooter omzichtigheid in zijn oordeel.

Die hebben de predikanten Danhof en Hoeksema niet voldoende in acht genomen.

In hun „Voorwoord” beluistert men bijna den beurtzang: „Wij hebben onze duizenden verslagen.”

Daarin verklaren zij niet meer of minder: „Dr Kuyper heeft in zijn Gemeene Gratie een ongereformeerd spoor betreden.”

Die hun gevoelen niet deelen bestempelen zij als „drijvers van de z.g. gemeene genade”.

Tien opzichte van een hunner bestrijders, Dr Van Baalen, veroorloven zij zich de spotachtige uitdrukking „de broeder uit Munster (niet in Westfalen, maar in Indiana)”.

Over wat achter hen ligt, schrijven zij: „En ons scheen werkelijk niets anders overgelaten den de keuze tusschen bekeering van onzen dwaalweg en uitroeding. Dan, ook dit liep uit op een teleurstelling. De aangevallen broeders (n.l. Dr Danhof en Dr Hoeksema, H.) hadden binnen korten tijd een brochure gereed, waarin de broeder uit Munster van antwoord werd gediend... En naar men ons van meer dan een zijde verzekerde, was de eerste schittering van de zon, in Munster opgegaan, tamelijk wel beneveld, indien ook niet in duisternis verdwenen.”

En van de bestrijders in het algemeen wordt geproclameerd: „An een principieele bespreking der zaak waagde zich nog niemand.”

Let op dat waagde.

Als zij hun overtuiging te kennen gaven, dat nog niemand hun principieel had weerlegd, zou het iets anders zijn.

Maar nu klinkt het zoo uitdagend en grievend: niemand waagde het.

Het schijnt niet in hen op te komen, dat velen het

misschien niet wilden en meenden alleen enkele opmerkingen te moeten maken ten aanzien van de meest opvallende foutieve voorstellingen.

Nooit kan een schrijver er aanspraak op maken, dat men zijn betoog van stuk tot stuk zal ontzenuwen.

Men heeft dit aan de vrijheid van zijn opponenten over te laten.

En wanneer deze zwijgen, bekennen zij daarmee allermint overwonnen te zijn.

Als iemand mij in een of ander blad aanvalt en ik reageer daarop in het geheel niet, dan mag men dat toch niet zoo uitleggen, dat ik niet weet daarop te antwoorden.

Indien een redakteur, die veel schrijft, op alles wat tegen hem gericht is, ingaat, dan zou hij daarmee wel dagwerk hebben.

Hij heeft zich nauwgezet af te vragen, waaraan hij zijn tijd en arbeidskracht mag besteden en waaraan niet.

Misschien zullen enkele bestrijders van de predikanten D. en H. na dit boek redeneeren: ik zal volstaan met enkele bezwaren kenbaar te maken, maar niet mijn principieele bestrijding wacht ik, tot de schrijvers hun gevoelen volledig hebben bloot gelegd. Zelfs maken Dr D. en H. principieele bestrijding zeer moeilijk. Zij berichten toch op de eerste bladzijde van hun „Voorwoord”: „Natuurlijk is dit niet het laatste, dat we over dit onderwerp danken en schrijven. Daartoe is het onderwerp te machtig, te alomvattend, te veelbetekend. Ook in de toekomst hopen we zoo nu en dan iets ten beste te geven over en in verband met het onderwerp der vrije genade onzes Gods.” Nu eischt het persfatsoen feitelijk, dat men iemand eerst den tijd gunst zijn gedachten geheel te ontwikkelen. Men zou dus het recht hebben te wachten, tot de predikanten D. en H. verklaren: nu hebben wij voorloopig uitgesproken. Uitschakelen wil ik nog de vraag of men achter deze woorden niet de gedachtegang zal zoeken: wat men ook tegen ons schrijft, men kan ons toch niet overtuigen, wij weten het toch beter, wij zullen iedereen wel van repliek dienen.

Daarbij komt de mogelijkheid, dat Dr D. en H. „principieel” vereenzelvigen met „uitvoerig”.

En wat ik uit het „Voorwoord” aanhaalde, wordt heel het boek door bevestigd.

Dit is jammer, tienwerf jammer.

Versta mij wel. Ik beschuldig de schrijvers niet van hoogheid des harten.

Krachten de liefde, die alle dingen hoopt en alle dingen verdraagt, neem ik ganne aan, dat het hun gedurige bode is: „Houd Uw knecht ook terug van trotschheden.”

Maar dit is mijn bezwaar, dat zij zich niet gehoord hebben voor den schijn van hoogheid in hun werk. En immers wordt het ons door den Heere bevolen, dat wij ook voor den schijn des kwaads ons hoeden zullen.

Opzettelijk wijdde ik een artikel aan den vorm van dit boek.

Want in het geschil, dat onze broederen bezig houdt, komt het op den vorm zoo aan.

Men mag elkander wel de waarheid zeggen, in niterate gevallen ook scherp de waarheid zeggen, indien dit dienen kan tot verheldering, maar de schijn van hoogheid dient tot allen prijs gemeden.

Die kweekt verzet.

Die vervreemdt.

In het stadium, waarin het geschil nu gekomen is, onthoudt men zich van al wat prikkelen kan.

Leert de geschiedenis van Christus' kerk het niet vaker, dat scheuring meer door een onaangename vorm, dan door het inzicht in de waarheid werd veroorzaakt?

Niet achter iedere scheuring school principieel verschil.

Laat mij dan een beroep mogen doen op de broederlijke liefde van Dr D. en H. om voortaan zich te spenen aan uitdrukkingen, welke het broederhart wonden.

Een sfeer van broederlijke liefde is het eerste, wat men in ons kerkelijk Amerika, dat zulk een bewogen tijd doormaakt, noodig heeft.

— Het Soefisme.

Reeds onze kroniekschrijver roerde even dit nieuwe verschijnsel, dat thans in Nederland de aandacht trekt, aan.

In het buitenland was deze beweging reeds eer bekend. En het heeft ons eenigszins verwonderd, dat men er in ons land zoo niets van hoorde.

Hier houdt men toch ook wel van wat nieuws. Inmiddels zijn er toch ook hier eenige brochures over verschenen.

Mocht de beweging zich uithreiden, dan hoop ik naar aanleiding van deze brochures het Soefisme aan een meer breede kritiek te onderwerpen.

Doch als voorloopige oriëntering kan zeer goed dienen een artikel uit de „N. R. Ct.”

De profet, die de Soefi-boodschap sinds 1910 naar het Westen brengt en ook ons land met zijn bezoek hoopt te vereeren, heet Inayat Khan.

Als leider van de Nederlandsche Soefi-beweging wordt genoemd de heer H. P. van Tuyl van Serooskerke, woonachtig in Den Haag. Daar houden de leden sedert geruimen tijd des Zondags kerkdienst. Ook in Amsterdam werd den 13den van dit jaar de eerste kerkdienst ingericht. Volgens den correspondent moet Inayat Khan in ons land reeds een vrij talrijke schaar van aanhangers hebben verkregen. Hij zou ons een dienst hebben bewezen, wanneer hij terloops had aangegeven, wat hij onder een „vrij talrijke” schaar verstaat. Ervaring leerde ons ten opzichte van sekten en andere bewegingen voorzichtigheid.

Eerst dan iets over den kerkdienst.

Dez
woord
een e
schille
woorde
eenvol
het u

Er ligt
Doch het
seerd, ald

Dit

der S
afzond
tal el
nog
to be
geme
neer
bij de
deel v
heid
wegm

De gew
ieder m
Maar be

Toe
verdra
heid.

Inay
en s
En w
zal de
van o
het O

Inde
kunne
vrijzin
beschi
Soend
orthod
ontott
geheir
predik
houd

godsch
velen,
gepre
gezagt

Een bu
haar door

Maar w
betroft:

Ina

der p
volker
88:7,
bijzon
plan
zijn e
bereik
ieder
te sh
past.

Oog
het S
medin
God.
Die e
schille
Krishn
en M
deren
gelouf
de wi
op lie
een b
den
die v
zal e
een v
haar
roep.

Wij kun
inhouden.

Ook hier

Wat er

terecht ko

een open

Nu

vange
delim
midde
de ge
perso
een r
er ee
de so
Inaya
der 2
lezer
weerk
deze
Bijbel

Het Soe

uit het t

Veel so

Immers.

De

aan

gen

zipe

heft

als i
dan

Deze kerkdiensten waar een der ordeleden het woord pleegt te voeren, onderscheiden zich door een eenvoudige, zinnige liturgie, waarbij de verschillende groote godsdiensten elk door een kaars worden voorgesteld. Deze kaarsen worden achter-eenvolgens aangestoken aan het groote licht, dat het middelpunt vormt der ceremonie.

Er ligt dus een waas van Oostersche mystiek over. Doch het Soefisme wordt daardoor geheel gekarakteriseerd, aldus de correspondent.

Dit symbool geeft ten duidelijkste het karakter der Soefi-beweging weer. De Soefi's willen geen afzonderlijke secte stichten, en daardoor het aantal elk op de ware leer aanspraak makende kerken nog weer vergroeten. Hun doel is juist de synthese te bevorderen tusschen de bestaande godsdienst-gemeenschappen. De leden der orde blijven, wanneer zij zich daartoe gedrongen voelen, aangesloten bij de kerk of de vereeniging, waarvan zij reeds deel uitmaakten. Want het Soefisme vindt de waarheid in alle kerkgenootschappen en religieuze bewegingen.

De gewone redeneering van zooveel bewegingen! Ieder mag lid van zijn kerk blijven. Maar het zet zijn kerkdiensten op Zondag!

Toch is dit alles overheerschende kenmerk van verdraagzaamheid geenszins een bewijs van vaagheid.

Inayat Khan en de zijnen bezitten wel degelijk een scherp oorzijn, zeer principieel levensprogramma. En wanneer wij dat in groote trekken weergeven, zal de lezer zich afvragen, of voor deze boodschap van consequente vrijzinnigheid een vreemdeling uit het Oosten naar Holland moest komen.

Indertijd, allicht had Inayat Khan rustig in Indië kunnen blijven, zoo de predikers der Hollandsche vrijzinnigheid de consequentie van hun beginsel onbeschroomd hadden aanvaard. Wanneer de Sadoe Soendar Sing de onbetaalde rekening is van de orthodoxie, is de Pir-o-Murshid der Soefi-Orde de onbetaalde rekening der vrijzinnigheid. Dit is het geheim en de aantrekkingskracht van Inayat Khan's prediking, dat men er, zonder het tactisch voorbehoud tegenover kerken en groepen, het vrijzinnig godsdienstig beginsel in vindt belichaamd, dat voor velen, mits onvoorwaardelijk en in positieven vorm gepredikt, nog steeds de bekering heeft van het gezaghebbend woord.

Een buitenkansje voor de vrijzinnigheid alzoo, dat haar door geen „orthodoxe“ zal worden benijd! Maar wat nu het „principieel“ van het Soefisme betreft:

Inayat Khan gaat uit van het soevereine recht der persoonlijkheid om ook in ethiek en religie volkomen zichzelf te wezen. De tekst uit Koran 86:7, volgens welken ieder mensch, die zijn eigen bijzondere lijn in het leven volgt, past in het plan van het geheel en ten slotte niet alleen zijn eigen doel, doch het eene einddoel van allen bereikt, vindt hij hem toepassing. Derhalve dient ieder ook volkomen vrijheid te hebben, zich aan te sluiten bij de religieuze organisatie, die hem past.

Ogenscheinlijk in strijd met deze alzijdigheid leert het Soefisme, dat er slechts één leeraar is, die als medium van den éenen, eeuwigen en eenigen God, de waarheid aan de menscheid mededeelt. Die éene leeraar echter belichaamt zich in verschillende gedaanten: Shiva, Boeddha, Rama, Krishna, zoowel als Abraham, Mozes, Christus en Mohammed zijn slechts de verschillende klederen gedragen door denzelfden persoon. Wat het geloof in den komenden wereldleeraar of dat van de wederkomst van Christus betreft, staat de Soefi op hetzelfde standpunt. De openbaring zal niet in één bepaald persoon behoeven te zijn. Ieder krijgt den wereldleeraar, dien hij noodig heeft. Dengenen, die verwachten, dat de leeraar een man zal zijn, zal een man de boodschap brengen; hun, die een vrouw als leeraar verwachten, moet een vrouw haar verkondigen. „Er is een antwoord voor iedereen roep.“

Wij kunnen hier den uitroep „Elk wat wils“ niet inhouden. God schikt zich dus geheel naar den mensch. Ook hier weer is het subjectivisme de zanddeusem.

Wat er op die manier van het openbaringsbegrip moet terecht komen, laat zich denken. Als hij wil, krijgt ieder een openbaring apart.

Nu het absolute door de democratie is vervangen, zal ook de openbaringsvorm zonder bemiddeling van hooger hand geschieden. Zij, die geen middelbaar van nood hebben en voor wie zelfs de gedachte aan de inneming van een tussenpersoon in gemoedszaken onaangenaam is, zullen een rechtstreeksche openbaring ontvangen; ook zal er een collectief middelarschap mogelijk zijn. Wat de schriftuurlijke openbaring betreft, „er is“, zegt Inayat Khan, „één heilig boek: het heilige boek der Natuur“; dat is „het eenige geschrift dat den lezer licht kan geven“, en voorzover dat licht weerkantst wordt in de geschreven rollen, hetzij deze den tekst van Vedanta, Zendavesta, Kabala, Bijbel of Koran bevatten, bezit het gezag.

Het Soefisme is dus volslagen naturalisme. Het leeft uit het heilige boek der natuur. Veel schijnt het daaruit echter niet te kunnen lezen. Immers:

De Soefi is de consequente vrijdenker, die aan ieder toestaat zijn eigen pad te vervolgen en de beginselen van anderen niet aan de zijne toetst. Het is ongeloof, te verkondigen: „gij leeft uw leven op de verkeerde wijze; wordt zoals ik!“ Somtijds blijkt het geloof slechter te zijn dan het ongeloof; als n.l. iemand, vastgeroest

niet toestaat dat zijn geest het leven dieper onderzoekt, leiding en raad van anderen afslaand, opdat hij zijn eigen geloof moge bewaren.

Het Soefisme, ofschoon in sommige opzichten met de theosofie verwant, staat derhalve in zoverre daar lijnrecht tegenover, dat het geen vastgestelde „waarheid“ propageert noch vastgestelde „kennis“ beweert te bezitten.

Van de belofde „belijning“ en „principieelheid“ blijft dus niets over. Het Soefisme brengt geen „kennis“. Het voedt zich met oppervlakkige klanken en holle mystiek. En om nu ook het overige over te nemen:

Zijn zedeleer is vervat in de atelling, dat er één wet is: de wet van wederkeerigheid, welke men kan nakomen door een onzelfzuchtig gemoed te paren aan ontwaakt rechtsgevoel. Anders uitgedrukt „Wat gij wilt dat de menschen u doen, doe hun ook alzoo.“

Omtrent de theodicee leert Inayat Khan, dat God geen wezen is, afgescheiden van den mensch. Als Hij de menschen doet lijden, lijdt Hijzelf mee, evenals de geheele mensch lijdt, wanneer de hand een zwaar gewicht op de voeten laat vallen. Ook beschouwt hij het verschil tusschen zonde en deugd als betrekkelijk; „goed“ en „kwaad“ zijn vergelijkende termen.

Criterium is, dat de deugd gelukkig maakt en de zonde ongelukkig. Zonde en deugd zijn ook weer volstrekt indruisend. „Als iemand werkelijk gelukkig is in zijn „zonde“, kan men gerust aannemen dat deze voor hem inderdaad een deugd is, en dat slechts voor ons, van ons gezichtspunt, zijn handeling zondig lijkt. Daarom houdt de Soefi zijn aandacht gericht op zijn eigen reis en beoordeelt hij anderen niet.“

Het „hiernamaals“ van het Soefisme niet tijdelijk, laat staan, plaatselijk op. Het betreft hier een verschil in aspect tusschen de voorbijgaande uiterlijke en de eeuwige innerlijke wereld.

Maatschappelijk blijft Inayat Khan zeer vooruitstrevend; hij verwacht een gelidelijke vermenging van de rassen en de toeneming van een democratischen geest onder de volken. De tegenstelling tusschen de klassen zal verdwijnen en er zal zich een menscheit bredererschap ontwikkelen. Ook de huwelijksvormen zullen de handhaving van de persoonlijkheid meer vrijheid laten; man en vrouw zullen als kameraden zijn, onafhankelijk en ongebonden. Getrouwde vrouwen zullen bij haar eigen naam worden genoemd en de kinderen heeten naar hun geboorteplaats in plaats van naar hun familie.

Dezelfde zedeleer vindt men ook bij Haeckel e.a. Walgelijk is bepaald de Soefistische zonde-beschouwing.

De heerlijkheid van zijn „hiernamaals“ kan het onrustig menschenhart niet bekoren.

En de toekomst-maatschappij naar Soefistische beginselen?

Laat ons daar maar niets van zeggen.

Het Soefisme zou een „vrij talrijke schare“ aanhangers in ons land hebben?

Het is psychologisch haast niet mogelijk.

Het bevat altemaal oude denkbeelden, goed door elkan-

der geschied.

Het nieuwe ontbreekt ten eenenmale.

Maar al tellt het ook weinig aanhangers, zoo moeten we toch deernis met hen gevoelen.

Arme, arme zielen!

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Sociale Vrede.

V.

In het eerste artikel is betoogd, dat uit het begrip maatschappij voortvloeit, dat de sociale vrede bestaat in de harmonische ontwikkeling van alle geledingen. Het tweede artikel sloot zich daarbij aan en zette uiteen, dat deze zelfde beschouwing van den socialen vrede geëischt wordt door den inhoud van het begrip vrede. In het derde artikel is gehandeld over de sociale ongelijkheid en het onderscheid tusschen dit probleem en de sociale kwestie, en in het vierde is in het kort het standpunt van Rousseau weergegeven.

Over het Marxisme kan ik kort zijn.

Het zal niet noodig wezen in den breede te handelen over het stelsel van hem, die de vader van het hedendaagsch socialisme kan genoemd worden. Zijn gedachten zijn onder ons allen bekend, en wij weten evengoed als wij onze eigen christelijke beschouwing kennen, hoe het socialisme denkt over de ongelijkheid in het maatschappelijk leven, en over den socialen vrede. Toch wil ik iets van Marx' opvatting zeggen. Hij is in zijn ideeën een volgeling van den wijsgeer Hegel, doch met dien verstande, dat zijn opvatting, en met name zijn opvatting van de geschiedenis, „het systeem van Hegel ondersteboven gezet“ is. Voor Hegel was n.l. de geschiedenis de zelfontwikkeling van de idee. In het gebeuren der menscheit ontvouwdde zich het absolute, de absolute idee, en alles, zoowel in natuur als in het menschenleven, in staat en maatschappij vormde een bepaalde trap van haar ontplooiing. Doch Marx wil, al aanvaardt hij deze evolutionistische gedachte, van die overheersching der idee niet weten. Niet het ideale is primair, zegt hij. Niet de ontwikkeling van de idee beïnvloedt den wereldgang, maar het materiele geeft den toon aan. De productiewijze is er eerst. De wijze van voortbrenging der aardsche goederen bepaalt de ideeën van godsdienst, recht,

onderbouw, het andere de bovenbouw, en dat stoffelijke is de oorzaak van alle wenteling, alle wijziging, en ook van alle ellende in de wereld. Wie dus de ongelijkheid wil verklaren, moet tot deze economische basis doordringen, en ook de ongelijkheid van nu is slechts door deze factoren te verstaan.

Hoe ziet de wereld er dan uit?

Op die vraag kan alleen een antwoord worden gegeven, wanneer wij de maatschappelijke verhoudingen kennen, want elke periode, elk tijdvak van menscheit samenleven heeft haar eigen sociale toestanden. Die zijn niet door alle eeuwen gelijk. De wereld verandert gedurig weer, en in haar historie werkt een ijzeren ontwikkelingsdrang, die telkens weer het oude doet vergaan, en den mensch brengt in een nieuwe levensfase. Zoo moest de oudheid wijken voor de middeleeuwen. Zoo zijn deze verdrongen door den tijd na de reformatie, en zoo leven wij in den nieuwen tijd, die kennelijk naar een nog nieuwere periode stuurt. Deze nieuwe tijd nu wordt, wat de materiele levensfactoren betreft, beheerscht door de kapitalistische productiewijze. De werkgever ontvangt arbeid van den arbeider, die gedwongen is door de behoeften van het leven zijn arbeid voor minder te verkoopen, dan de eigenlijke waarde is. Daardoor geniet de patroon, of beter gezegd de kapitalist de meerwaarde van den arbeid zijner werklieden, en hoopt zijn kapitaal zich op. Hij verrijkt zich ten koste der proletaren, die hoe langer hoe meer verarmen, en zoo komen er twee groote klassen tegenover elkaar te staan: die der bezitters en der niet-bezitters, die der kapitalisten en der arbeiders. De eerste klasse bezit de productiemiddelen, maar bedient ze niet; de laatste bedient ze, maar bezit ze niet; de eerste heeft het kapitaal, maar werkt er niet voor; de laatste werkt er voor, maar heeft niets dan haar kracht en haar kroost.

Tusschen die beide is geen verzoening mogelijk.

Er is tusschen beide een felle klassenstrijd.

Dien predikt Marx niet, maar die is er, en wat hij doet, is niets dan die antithese te constateren, en de menschen tot het bewustzijn brengen, dat zij is en alleen opgeheven kan worden door de zegepraal van een der beide partijen. Die overwinning zal volgens Marx het proletariaat zijn. De onteigenaars van nu zullen onteigend worden. De armen van nu zullen hun rijkdom erven, en dat zal noodzakelijk gebeuren door het ontwikkelingsproces, dat in de maatschappij bezig is. Wel moeten de arbeiders dat proces een beetje verhaasten. Zij kunnen bij de geboorte der nieuwe maatschappij optreden als „Geboortehilfers“, en dan moeten zij voor een revolutie niet terugdeinzen. Revoluties zijn slechts geboortewezen, waaruit de vreugde rijst van een nieuw leven. En wordt zoo de onderbouw vernieuwd, dan komt er ook een andere bovenbouw. Het socialisme brengt een nieuwe zedelijkheid, een nieuwe kunst, een nieuw recht, en volgens de Bijde Wereldgroep zelfs een nieuwe religie.

Wat vloeit hieruit voort voor de ongelijkheid?

Dit, en hier is de verwantschap met Rousseau al zeer duidelijk, dat deze ongelijkheid opkomt uit de maatschappij, en te danken is aan economische factoren. Zelfs moeten de natuurlijke verschillen, die toch geen gevolg kunnen zijn van de productiewijze, zooveel mogelijk worden beperkt, en die rijk gevarieerde wereld van ongelijkheid dient, zoover men maar eenigszins gaan kan, verklaard uit stoffelijke oorzaken. Daaruit spruit op de onderscheiding, de tot bittere tegenstelling geworden onderscheiding tusschen werkgevers en werknemers; daaruit het contrast tusschen rijken en armen, en daaruit zelfs de verscheidenheid op geestelijk gebied. Want omdat de arbeiders niet over kapitaal beschikken, omdat hun jarenlang de gelegenheid ontbrak hun kinderen een voldoende opvoeding en ontwikkeling te bezorgen, omdat de schatten der cultuur buiten hun bereik lagen, omdat hun leven, hun ziel afgestompt werd in en door den geestdoodenden en afmattenden arbeid, vindt ge het intellect, het genie, het talent, de geestesprioriteit, zoo zegt het socialisme, niet onder hen, maar heeft de bezittende klasse door haar uithuiterij alles voor zich gehouden. Ook dus de verrijzendering op het terrein der ideale cultuur vindt haar oplossing in den stoffelijke onderbouw, en aan de misstanden, die in deze ongelijkheid, aan de schrijnende tegenstellingen, die in deze schakeeringen heerschen, kan alleen een einde gemaakt worden door verandering van den onderbouw in bovengenoemden zin.

Deze verklaring rekent dus niet met God.

Zij schakelt Zijn bestel geheel en al uit.

Zij legt alles in de handen van den mensch. Of liever, zij wijst de maatschappij als hoofdoorzaak en hoofdschuldige aan, maar als dat het geval is, wanneer zij de oorzaak is van al het kwaad in de ongelijkheid, dan is het vonnis des doods geveld. Dan moet zij zoo spoedig mogelijk verdwijnen. Dan heeft de mensch, en met name het proletariaat, dat de dupe van die slechte maatschappij is, het volle recht haar ondersteboven te keeren, en... de revolutie is gelegitimeerd.